

Anonymizovaná verze

Překlad

C-284/24 – 1

Věc C-284/24

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

23. dubna 2024

Předkládající soud:

High Court (Irsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

12. dubna 2024

Žalobce:

LD

Žalovaní:

Criminal Injuries Compensation Tribunal

Minister for Justice and Equality

Irsko

Attorney General

[omissis]

HIGH COURT (VRCHNÍ SOUD, IRSKO)

[omissis]

[vnitrostátní označení věci]

[omissis]

VE VĚCI ŽÁDOSTI O ROZHODNUTÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE
PŘEDLOŽENÉ SOUDNÍMU DVORU EVROPSKÉ UNIE

PODLE ČLÁNKU 267 SMLOUVY O FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE

[*omissis*] [uvedení účastníků řízení]

[*omissis*] [Fáze vnitrostátního řízení, které předcházely rozhodnutí o podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce]

[*omissis*] soud dne 28. července 2023 přerušil řízení za účelem formálního podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru Evropské unie [*omissis*]

písemný rozsudek byl vydán elektronicky dne 22. března 2024 a je obsažen v příloze tohoto rozhodnutí

účastníci řízení [*omissis*] předložili podpůrné podklady k usnadnění formálního předložení věci Soudnímu dvoru Evropské unie a tyto podklady byly připojeny ke zmíněnému písemnému rozsudku, [*omissis*] [*omissis*] [*omissis*] včetně tří lékařských zpráv podrobně popisujících zranění žalobce [*omissis*]

SOUD ROZHODL, že podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie se otázky uvedené [*omissis*] v písemném rozsudku High Court (Vrchní soud) vydaném dne 22. března 2024 [*omissis*] předkládají Soudnímu dvoru Evropské unie k rozhodnutí; tyto předběžné otázky zní následovně[.]

[*omissis*] [opakování níže uvedených otázek]

SOUD DÁLE ROZHODL, že se toto řízení obecně přerušuje do rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie

O nákladech řízení, které vznikly k dnešnímu dni, rozhodne soud později

[*omissis*]

[*omissis*] [jméno vedoucího soudní kanceláře]

VEDOUcí SOUDNÍ KANCELÁŘE

Vyhotoveno: 22. dubna 2024

[*omissis*] [zástupci účastníků řízení]

Výše zmíněná příloha

[*omissis*]

HIGH COURT (VRCHNÍ SOUD)

[2024] IEHC 171

[*omissis*]

22. března 2024

[*omissis*] [spisová značka řízení u vnitrostátního soudu]

[*omissis*] [opětovné uvedení účastníků řízení]

IDENTIFIKACE SOUDU PODÁVAJÍCÍHO ŽÁDOST O ROZHODNUTÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE

- 1 Tuto žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podává High Court of Ireland (Vrchní soud Irska) [*omissis*] (dále jen „**předkládající soud**“) [*omissis*]
- 2 [*omissis*] [podrobné údaje týkající se doručování]

TOTOŽNOST ÚČASTNÍKŮ PŮVODNÍHO ŘÍZENÍ

- 3 [*omissis*]

PŘEDMĚT SPORU

- 4 Řízení v projednávané věci (dále jen „**řádné řízení**“) se týká žádosti o odškodnění podané žalobcem ke Criminal Injuries Compensation Tribunal (Tribunál pro náhrady újmy způsobené trestnými činy, dále jen „**Tribunál pro náhrady újmy**“) na základě systému pro odškodnění újmy na zdraví způsobené trestnými činy (dále jen „**systém odškodnění**“).
- 5 Systém odškodnění je mechanismus, který nevychází ze zákonného právního předpisu a jehož prostřednictvím stát v současné době plní své povinnosti podle směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů (dále jen „**směrnice o odškodňování**“)¹. První žalovaný, Tribunál pro náhrady újmy, je orgán pověřený správou systému odškodnění ve státě. Druhý žalovaný je vládní orgán, jehož povinností je zajistit, aby byl systém odškodnění Tribunálem pro náhrady újmy účinně řízen. Třetí žalovaná je právnická osoba, která nese právní odpovědnost za jednání druhého žalovaného, jeho pracovníků nebo zástupců. Čtvrtý žalovaný je právní zástupce státu zmocněný irskou ústavou, [který] je žalován ve svém postavení zástupce. První a druhý žalovaný, třetí žalovaná a čtvrtý žalovaný budou dále označováni jako „žalovaní“ nebo jako „stát“.
- 6 Otázkou, která vyvstala v řádném řízení a vyvolala potřebu podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 267 SFEU, je to, zda vyloučení obecné újmy, včetně bolesti a utrpení, ze systému odškodnění má za následek, že není zajištěno právo žalobce na spravedlivé a přiměřené odškodnění podle čl. 12

¹ Ačkoli systém odškodnění je v podstatě starší než směrnice o odškodňování.

odst. 2 směrnice o odškodňování. Všichni účastníci řízení před předkládajícím soudem se shodují na tom, že je potřeba podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 267 SFEU.

SKUTKOVÝ ZÁKLAD SPORU

Ublížení na zdraví

- 7 Žalobce, kvalifikovaný softwarový inženýr narozený ve Španělsku, se dne 12. července 2015 stal obětí trestného činu těžkého ublížení na zdraví v Irsku, když byl na ulici před svým domovem napaden skupinou osob. V rámci tohoto útoku došlo ke spáchání několika trestných činů, přičemž stíhány a odsouzeny byly celkem tři osoby, z toho dva mladiství. Žalobce nebyl schopen zjistit totožnost mladistvých, kteří jej napadli.
- 8 Žalobce utrpěl během tohoto útoku těžké poranění oka s trvalými následky a další zranění. Podrobnosti týkající se zranění, která mu byla způsobena, byly právním zástupcem v žádosti podané v zastoupení žalobce u Tribunálu pro náhrady újmy popsány následovně:

„(Žalobce) byl napaden skupinou čtyř osob, které jej intenzivním kopáním srazily k zemi a následně v tomto útoku pokračovaly i poté, co již ležel na zemi, a to po dobu přibližně 20 minut. (Žalobce) během tohoto útoku upadl do bezvědomí. Utrpěl několik zranění obou očí, včetně zlomeniny spodiny očníce levého oka, v blízkosti zřakového nervu. Byl nucen podstoupit operaci očí a utrpěl částečnou ztrátu vidění levého oka. V současné době rovněž trpí dvojitým viděním v důsledku dislokace očního svalu. (Žalobce) dále utrpěl zlomeninu čelisti a došlo u něj k odlomení části zubu. Rovněž utrpěl pohmoždění levého ramene. Po určitou dobu byl nucen nosit levou ruku v závěsu, přičemž tato končetina zůstává i nadále částečně nepohyblivá. Utrpěl též zranění v oblasti pasu a hrudníku. (Žalobce) dále trpí v důsledku tohoto napadení psychickými problémy a úzkostnými stavy [...]

(Žalobce) trpí v současné době bolestmi a částečnou ztrátou vidění levého oka. Nadále trpí dvojitým viděním postihujícím obě oči, zejména ráno po probuzení. Levou ruku má stále částečně nepohyblivou. Dále u něj přetrvávají psychické problémy a úzkostné stavy. Dalším trvajícím následkem útoku je odlomená část zubu. [...]

(Žalobce) měl v důsledku uvedeného incidentu absenci v práci [...]

(Žalobce) byl propuštěn ze zaměstnání a v současné době je nezaměstnaný“².

² V průběhu řádného řízení před předkládajícím soudem předložil žalobce tři lékařské zprávy, v nichž byly uvedeny další podrobnosti týkající se jeho zranění. [omissis]

Žádost podaná žalobcem na základě systému odškodnění

- 9 Dne 1. října 2015 podal žalobce žádost o odškodnění u Tribunálu pro náhrady újmy, a to na základě systému odškodnění. Dne 14. února 2019 byl žalobce vyrozuměn o rozhodnutí Tribunálu pro náhrady újmy (dále jen „**rozhodnutí**“), kterým mu byla přiznána částka ve výši 645,65 eura z titulu odškodnění na základě systému odškodnění (dále jen „**přiznaná částka**“).
- 10 V rozhodnutí bylo mimo jiné uvedeno:

„(Žalobci) byla v důsledku násilného napadení a zbití dne 12. července 2015 ve městě Dublinu způsobena újma na zdraví a škoda, když jej napadla skupina osob, včetně mladistvých, na ulici před místem jeho bydliště, přičemž některé z těchto osob byly obviněny ze spáchání několika trestných činů. Dodnes nebyl (žalobce) za tuto újmu odškodněn.

Tribunál pro náhrady újmy má za to, že požadované přímé výdaje jsou přímo přičitatelné násilným trestným činům a žádost spadá do působnosti obecného systému odškodnění [...]

Tribunál pro náhrady újmy uvádí, že (žalobce) nepožadoval náhradu výdajů vzniklých v důsledku zranění chrupu.

Tribunál pro náhrady újmy přiznává ex gratia částku ve výši 645,62 eura z titulu přímých výdajů (žalobce) přímo přičitatelných násilným trestným činům, jichž se (žalobce) dovolával, včetně těch, které byly prokázány.

Systém odškodnění brání Tribunálu pro náhrady újmy v tom, aby přiznal náhradu hotovosti, která byla (žalobci) během útoku odcizena, nebo odškodnění jiné majetkové újmy či ztráty.“

- 11 Dopis Tribunálu ze dne 14. února 2019 neobsahoval rozpis přiznané částky a právní zástupci žalobce si tento rozpis řádně vyžádali dne 3. dubna 2019. Dopisem ze dne 10. dubna 2019 poskytl Tribunál pro náhrady újmy právním zástupcům žalobce následující rozpis přiznané částky:

<i>„Platba za vydání nového řidičského průkazu</i>	<i>44,20 eura</i>
<i>Platba za nové brýle</i>	<i>339,00 eura</i>
<i>Léky</i>	<i>28,82 eura</i>
<i>Nemocnice</i>	<i>100,00 eura</i>
<i>Cestovní výdaje</i>	<i>133,63 eura</i>
<i>Celkem</i>	<i>645,65 eura“</i>

- 12 Žalobce předložil pouze výdaje ve výši 645,65 eura, a přiznaná částka tak zohledňuje celkový nárok požadovaný z titulu přímých výdajů. V souladu s ustanoveními systému odškodnění byla přiznaná částka omezena na přímé výdaje žalobce a nezahrnovala žádné odškodnění obecné újmy, a to ani bolesti a utrpení, navzdory těžké a přetrvávající újmě na zdraví, kterou žalobce při útoku utrpěl.

Řádné řízení

- 13 Žalobce zahájil dne 2. srpna 2019 řádné řízení, v němž se mimo jiné domáhal:
- *Prohlášení, že systém odškodnění je neslučitelný s povinností státu podle směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 nebo článků 1, 3, 4, 7 nebo 9 Listiny základních práv, neboť neposkytuje spravedlivé a přiměřené odškodnění, jelikož obecná újma, včetně bolesti a utrpení, je ze systému odškodnění vyloučena.*
 - *Prohlášení, že žalobce má jakožto osoba, která se stala obětí trestného činu a jejíž nároky na odškodnění je stát povinen uspokojit, nárok na náhradu za bolest a utrpení.*

VNITROSTÁTNÍ SYSTÉM ODŠKODNĚNÍ

- 14 Systém odškodnění je správním systémem, který nevychází ze zákonného právního předpisu, je financován z ročních a omezených peněžitých příspěvků a je určen k tomu, aby z něj bylo v relevantních případech vypláceno odškodnění obětem, které utrpěly újmu na zdraví způsobenou trestným činem.
- 15 Potřeba takového systému odškodnění vyplynula ze skutečnosti, že oběti trestných činů neměly žádný použitelný a účinný prostředek nápravy k odškodnění újmy na zdraví, jež jim byla způsobena (též s přihlédnutím k tomu, že v některých případech nelze zjistit totožnost pachatele trestných činů nebo tito pachatelé nemají dostatečné peněžní prostředky na zaplacení odškodnění, pokud je jim v jiných řízeních taková povinnost uložena). Mezi historické okolnosti vzniku systému odškodnění v roce 1974 patřily teroristické bombové útoky v Dublinu na přelomu let 1972 a 1973.
- 16 Od 1. října 1972 mohou osoby, které utrpěly újmu na zdraví v důsledku násilného trestného činu spadajícího do pravomoci irského státu, požádat o to, aby mohly využít prostředků nápravy stanovených systémem odškodnění. Systém odškodnění byl koncipován tak, aby byl srozumitelný i osobě, která nemá žádné nebo jen malé znalosti práva, a aby mohla kterákoli osoba podat u Tribunálu pro náhrady újmy žádost sama za sebe a bez nutnosti právní pomoci.
- 17 Tribunál pro náhrady újmy byl zřízen dne 8. května 1974, před vstupem směrnice o odškodňování v platnost, aby spravoval systém odškodnění a vyřizoval žádosti

v prvním stupni. Systém odškodnění byl od svého vzniku dvakrát změněn, a sice v roce 1986 (toto znění systému odškodnění je relevantní pro řádné řízení^[omissis]) a v roce 2021^[omissis].

- 18 Bod 1 systému odškodnění stanoví, že odškodnění může být vyplaceno ve vztahu k újmě na zdraví, „pokud je tato újma na zdraví přímo přičitatelná násilnému trestnému činu [...]“. Ve svém původním znění systém odškodnění upravoval vyplácení náhrady obecné újmy, včetně bolesti a utrpení, ovšem tato ustanovení byla v roce 1986 vypuštěna, neboť v období hluboké hospodářské recese představovala pro finanční zdroje státu velkou zátěž.
- 19 Znění systému odškodnění z roku 1986 umožňovalo provedení „*ex gratia*“ platby oběti formou odškodnění. Zejména bod 6 systému odškodnění stanovil, že odškodnění bude Tribunálem pro náhrady újmy přiznáno na základě náhrady škody podle Civil Liability Act 1995 (zákon o občanskoprávní odpovědnosti z roku 1995) (ve znění pozdějších změn), přičemž však toto odškodnění nebude náležet:
- a) *v podobě exemplární, sankční nebo mimořádné náhrady škody;*
 - b) *za výživné na dítě, které se narodí oběti sexuálního trestného činu;*
 - c) *za ztrátu nebo zkrácení očekávané délky života;*
 - d) *ve prospěch pozůstalosti oběti, pokud oběť zemřela; nebo*
 - e) *za bolest a utrpení, pokud jde o újmu na zdraví, kterou oběť utrpěla dne 1. dubna 1986 či později. (podtrženo předkládajícím soudem)*
- 20 Systém odškodnění nestanoví horní hranici odškodnění vypláceného na základě tohoto systému. Ze systému odškodnění nemohou být nahrazovány náklady právního zastoupení a náklady řízení.
- 21 Hlavní spor řešený v řádném řízení se týká vyloučení výplaty odškodnění za újmu na zdraví způsobenou bolestí a utrpením oběti, jakož i slučitelnosti tohoto vyloučení s čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování.

PRÁVNÍ RÁMEC

Unijní právo

Směrnice o odškodňování

- 22 Článek 12 odst. 2 směrnice o odškodňování vyžaduje, aby členské státy uspokojily práva obětí úmyslných násilných trestných činů ve vnitrostátních i v přeshraničních situacích, a to prostřednictvím poskytnutí „spravedlivého a přiměřeného odškodnění“, přičemž toto ustanovení konkrétně stanoví:

„Všechny členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní předpisy stanovily existenci systému odškodnění obětí násilných trestných činů spáchaných na jejich území, který zaručuje spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí.“

- 23 Body odůvodnění směrnice o odškodňování specifikují základní cíle tohoto předpisu následovně:

„(1) Jedním z cílů Evropského společenství je odstranit překážky volného pohybu osob a služeb mezi členskými státy.

(3) Evropská rada na zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 vyzvala k vypracování minimálních norem ochrany obětí trestných činů, zejména ohledně přístupu obětí trestných činů ke spravedlnosti a ohledně jejich práv na náhradu škody, včetně náhrady nákladů řízení.

[...]

(6) Oběti trestných činů v Evropské unii by měly mít právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění za újmu, kterou utrpěly, bez ohledu na to, kde v Evropském společenství byl trestný čin spáchan.

(7) Tato směrnice stanoví systém spolupráce pro usnadnění přístupu k odškodnění obětí trestných činů v přeshraničních situacích, který by měl fungovat na základě systémů členských států pro odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jejich územích. Proto by ve všech členských státech měl existovat mechanismus pro odškodnění.

[...]

(10) Oběti trestných činů často nebudou schopny získat od pachatele odškodnění, protože pachatel nemusí mít dostatečné prostředky ke splnění soudního rozhodnutí o náhradě škody nebo protože nelze zjistit totožnost pachatele nebo jej nelze trestně stíhat.“

Unijní judikatura

- 24 Článek 12 odst. 2 směrnice o odškodňování se SDEU ve své judikatuře věnoval jen málo. V žádném svém rozhodnutí se sice SDEU nezabýval přímo a s konečnou platností hlavní otázkou, která je předmětem sporu v řádném řízení, a sice zda a v jakém rozsahu musí být poskytnuto odškodnění za majetkovou a nemajetkovou újmu, včetně bolesti a utrpení, nicméně v nedávném rozhodnutí ve věci BV nabízí SDEU určitá užitečná vodítka.

Spravedlivé a přiměřené odškodnění

- 25 Ve věci BV podal předkládající soud žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou se mimo jiné tázal, zda paušální odškodnění ve výši 4 800 eur přiznávané obětem sexuálního napadení na základě italského systému odškodnění může být

kvalifikováno jako „*spravedlivé a přiměřené*“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování.

- 26 Soudní dvůr Evropské unie měl za to, že směrnice o odškodňování sice nebrání paušálnímu odškodnění, nicméně paušální částka ve výši 4 800 eur podle všeho neodpovídá „*spravedlivému a přiměřenému odškodnění*“ ve smyslu čl. 12 odst. 2. Toto rozhodnutí SDEU vychází z následujících zásad:

i) Členské státy mají prostor pro uvážení, pokud jde o výši splatného odškodnění a způsob určení takového odškodnění. (*body 58 a 61*)

ii) Odškodnění vyplácí příslušný orgán členského státu, na jehož území byl trestný čin spáchán, prostřednictvím vnitrostátního systému odškodnění, „*jehož finanční udržitelnost je třeba zajistit, aby každé oběti úmyslného násilného trestného činu spáchaného na území dotyčného členského státu bylo zajištěno spravedlivé a přiměřené odškodnění*“. (*bod 59*)

iii) „*Spravedlivé a přiměřené odškodnění*“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování nemusí nutně odpovídat náhradě újmy, kterou lze přiznat k tíži pachatele takové trestné činnosti. Takováto částka odškodnění „*nemusí nutně zajistit úplnou náhradu majetkové a nemajetkové újmy, která této oběti vznikla*“. (*bod 60*)

- 27 Soudní dvůr Evropské unie rovněž stanovil následující „relevantní prvky“ výkladu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování, které *musí* členské státy zohlednit, aby zajistily, že obětem úmyslných násilných trestných činů bude přiznáno „*spravedlivé a přiměřené*“ odškodnění:

i) Členský stát by překročil prostor pro uvážení přiznaný mu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování, „*pokud by jeho vnitrostátní předpisy stanovily odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů, které by bylo čistě symbolické nebo zjevně nedostatečné s ohledem na závažnost následků spáchaného trestného činu pro tyto oběti*“. (*bod 63 – podtrženo předkládajícím soudem*)

ii) Odškodnění přiznané obětem ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování „*představuje příspěvek k odškodnění majetkové a nemajetkové újmy, kterou utrpěly*“. (*bod 64 – podtrženo předkládajícím soudem*)

iii) Příspěvek k odškodnění majetkové a nemajetkové újmy „*lze považovat za ,spravedliv[ý] a přiměřen[ý]‘, pokud přiměřeně kompenzuje utrpení, kterému byly [oběti] vystaveny*“. (*bod 64 – podtrženo předkládajícím soudem*)

iv) Článek 12 odst. 2 směrnice o odškodňování nebrání paušálnímu odškodnění, pokud se tato částka může měnit „*v závislosti na povaze násilí,*

kterému byla oběť vystavena“, aby nedošlo k přiznání odškodnění, které je „*zjevně nedostatečné*“. (body 65 a 66)

v) Paušální odškodnění nelze kvalifikovat jako „*spravedlivé a přiměřené*“, pokud je stanoveno bez zohlednění „*závažnosti následků*“ spáchaného trestného činu pro oběti (bod 69).

vi) Odškodnění musí představovat „*přiměřený příspěvek k odškodnění utrpěné majetkové a nemajetkové újmy*“. (bod 69 – *podtrženo předkládajícím soudem*)

- 28 Ve svém stanovisku ve věci BV generální advokát poznamenal, že podstata a smysl plateb odškodnění podle této směrnice se liší od podstaty a smyslu částek odškodnění přiznaných podle vnitrostátního deliktního práva. Podle vnitrostátního deliktního práva má pachatel obecně zaplatit odškodnění, které sleduje úplnou náhradu nebo navrácení do předchozího stavu, přičemž přiznaná částka by měla co nejvěrněji odrážet plnou náhradu ztráty, škody a újmy způsobené oběti. Nicméně smysl odškodnění poskytovaného na základě směrnice o odškodňování směřuje k (všeobecné) veřejnoprávní (peněžní) pomoci obětem trestné činnosti, která není založena na nějaké formě pochybení, kterého se dopustily orgány členských států.
- 29 Ve svém stanovisku ve věci BV generální advokát dále uvedl, že požadavek na to, aby odškodnění bylo spravedlivé a přiměřené, sice omezuje prostor pro uvážení členských států, nicméně tyto meze jsou nápadně „jemné“. Směrnice o odškodňování tak nepochybně ponechává členským státům prvek uvážení při koncipování příslušných systémů odškodnění těchto členských států. V projednávané věci si však předkládající soud klade otázku, zda mají členské státy pravomoc omezit rozsah svých systémů odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů tak, že zcela vyloučí výplaty odškodnění za nemajetkovou újmu, včetně bolesti a utrpení.

Nemajetková újma

- 30 V rozsudku BV SDEU neupřesnil, jaká újma by mohla být považována za „*nemajetkovou*“. Tato otázka podle všeho nebyla dosud předmětem posouzení SDEU v kontextu směrnice o odškodňování.
- 31 Pojem „*nemajetková*“ újma byl předmětem posouzení SDEU v případech, kdy je požadována náhrada škody podle článku 340 SFEU a v souvislosti s ochranou osobních údajů.
- 32 Ve věci Evropská unie (zastoupená Soudním dvorem Evropské unie) v. Kendrion NV (C-150/17, ECLI:EU:C:2018:612), která se týkala žaloby na náhradu škody podle článku 340 SFEU, se generální advokát poměrně podrobně věnoval posouzení pojmu „*nemajetková újma*“ na straně 12 svého stanoviska. V bodě 105 a násl. generální advokát uvedl:

105. *Cílem náhrady škody podle článku 340 SFEU je obnovení, jak to je jen možné, majetku poškozeného do stavu před protiprávním jednáním unijních orgánů.*

Proto vzniklé finanční ztráty, které jsou přímým důsledkem tohoto jednání, se obvykle nahrazují prostřednictvím zaplacení částky rovnající se této ztrátě.

106. *To [výpočet částky rovnající se ztrátě] však není možné u ztrát, které jsou nepeněžité či nemajetkové. Ve většině právních systémů pojem „nemajetkové“ škody odkazuje na druhy škod, které jsou nehmotné a u nichž nelze snadno určit ekonomickou hodnotu vzhledem k tomu, že přísně vzato u nich neexistuje tržní hodnota. Typickými příklady takové újmy jsou bolest a utrpení, emocionální útrapy, zhoršení životních podmínek a vztahů. V podstatě zahrnuje různé formy fyzického nebo psychického strádání [...]*

108. *Jestliže je finanční (a nikoliv symbolická) náhrada považována za nejvhodnější formu nápravy v daném případě, potom není snadné vyčíslit částku, která má být přiznána. Soud, jenž má v dané věci pravomoc, musí odhadnout částku, která přiměřeně odráží újmu, kterou oběť utrpěla, aniž by původce protiprávního jednání potrestal nepřiměřeným způsobem. V případě neexistence zřejmých nebo obecně přijímaných ekonomických kritérií, může soud nalézt vodítka pouze v obecných zásadách, jako je například férovost, spravedlnost a proporcionalita na jedné straně, a předvídatelnost, právní jistota a rovné zacházení na straně druhé.*

109. *Je proto nevyhnutelné, že při určování existence nemajetkové újmy k určení nejlepšího způsobu její adekvátní náhrady a tam, kde je to vhodné, k výpočtu částky, která má být přiznána, bude mít soud značný prostor pro rozhodování.*

- 33 Ve věci *UI v. Österreichische Post AG*, C-300/21, vydal SDEU svůj první rozsudek týkající se nemajetkové újmy v kontextu článku 82 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále jen „GDPR“). Soudní dvůr Evropské unie podotkl, že GDPR neobsahuje ustanovení, jehož cílem by bylo stanovit pravidla pro posuzování náhrady újmy, které se může subjekt údajů domáhat. Při neexistenci pravidel unijního práva v dané oblasti je tedy na právním řádu každého členského státu, aby stanovil podmínky takových žalob, a zejména kritéria umožňující určit rozsah náhrady újmy, která má být v tomto rámci zaplacená, s výhradou dodržení uvedených zásad rovnocennosti a efektivity. Ve věci *VB v. Nacionalna agencija za prichodite* (C-340/21, ECLI:EU:C:2023:986) SDEU potvrdil, že pojem „nehmotná újma“ zahrnuje takovou situaci, kdy subjekt údajů pociťuje opodstatněnou obavu, že některé jeho osobní údaje budou v budoucnu šířeny nebo zneužity třetími stranami.

- 34 Dne 20. dubna 2009 předložila Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru zprávu o uplatňování směrnice o odškodňování. Tato zpráva obsahovala výsledky posouzení tehdy aktuální fáze provádění směrnice o odškodňování v členských státech, která zahrnovala období od 1. ledna 2006 do 31. prosince 2008. Ve zprávě bylo mimo jiné uvedeno, že naprostá většina členských států poskytuje ve svých systémech odškodnění za zranění i smrt osoby a že většina států také zahrnuje do svých systémů nemoc a duševní újmu. Komise ve zprávě dospěla k závěru, že vnitrostátní systémy odškodnění poskytují spravedlivé a přiměřené odškodnění obětem a že se v tomto ohledu zdá, že v členských státech existuje významný stupeň souladu.

Vnitrostátní právo

Vnitrostátní právní úprava

- 35 Systém odškodnění není zákonným právním nástrojem. Jedná se o správní postup, v němž oběti trestných činů mohou žádat o odškodnění od státu. Není sporu o tom, že systém odškodnění je starší než směrnice o odškodňování.

Vnitrostátní judikatura

Relevantní vnitrostátní judikatura týkající se existence práva na odškodnění za bolest a utrpení podle směrnice o odškodňování

- 36 Rozhodnutí SDEU ve věci BV bylo předmětem podrobného zkoumání ze strany Court of Appeal (Odvolací soud, Irsko) ve věcech Doyle v. The Criminal Injuries Compensation Tribunal a další, jakož i Kelly v. The Criminal Injuries Compensation Tribunal a další [2020] IECA 342 (dále jen „**rozhodnutí Doyle/Kelly**“). Navrhovatelé zpochybnili systém odškodnění z řady různých důvodů a mimo jiné tvrdili, že vyloučení odškodnění za bolest a utrpení porušuje čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování.
- 37 Navrhovatelé uváděli, že soudy se musí řídit zásadami rovnocennosti a efektivity, přičemž rozhodnutí SDEU ve věci BV jim ukládá, aby zajistily, že „*bude nějakým způsobem zohledněna závažnost následků újmy, kterou utrpěly oběti*“ úmyslných trestných činů, a to přípuštěním pravomoci přiznat náhradu obecné újmy. Odpůrci tvrdili, že závěry SDEU týkající se „*spravedlivého a přiměřeného*“ odškodnění (v bodech 58 a 61) je třeba vykládat v kontextu italského systému odškodnění, který upravoval paušální odškodnění. Naproti tomu systém odškodnění v Irsku nemá žádnou horní hranici a výplaty mohou být prováděny ve vztahu k celé řadě přímých výdajů, včetně ušlého zisku v budoucnosti.
- 38 V bodě 69 svého rozhodnutí Court of Appeal (Odvolací soud) potvrdil, že „*[j]iž není pochyb o tom, že směrnice [o odškodňování] skutečně zakládá unijní právo na odškodnění od státu*“ obětem úmyslných násilných trestných činů.

- 39 V návaznosti na „významné objasnění“ oblasti působnosti směrnice o odškodňování Soudním dvorem Evropské unie a potvrzení existence unijního práva na odškodnění ze strany SDEU, [omissis] [soudce] konstatoval, že je nezbytné posoudit mimo jiné i rozsah či oblast působnosti tohoto práva a „zejména vyloučení odškodnění za bolest a utrpení z irského systému odškodnění [...]“.
- 40 Court of Appeal (Odvolací soud) podotkl, že v rozsudku BV jsou obsaženy pasáže podporující stanoviska navrhovatelů i odpůrců. Pasáže, které spíše podporují stanoviska odpůrců, byly shrnuty následovně (v bodě 129):

„V rozsudku uvedené odkazy na prostor pro uvážení ponechaný členským státům, na nezbytnost zajistit finanční udržitelnost vnitrostátních systémů odškodnění, na skutečnost, že odškodnění nemusí být nutně stejné jako to, které by bylo vyžadováno od skutečného pachatele, že zakázáno je ‚čistě symbolické‘ nebo ‚zjevně nedostatečné‘ odškodnění, jakož i principiální schválení systémů odškodnění, jejichž součástí je paušální přístup, to vše spíše podporuje stanovisko státu.“

- 41 Pokud jde o stanovisko navrhovatelů, Court of Appeal (Odvolací soud) poukázal na „opakované odkazy“ v rozsudku BV na majetkovou i nemajetkovou újmu a konstatoval (v bodě 129):

„Jasně a opakované odkazy na ‚nemajetkovou‘, jakož i majetkovou újmu by však mohly být považovány za podporu názoru navrhovatelů, podle kterého nemůže být odškodnění za bolest a utrpení od samého počátku zcela vyloučeno.“

- 42 V bodě 129 svého rozhodnutí Court of Appeal (Odvolací soud) rozhodl takto:

„Domnívám se, že rozsudek ve věci BV nabízí řadu vodítek ohledně toho, co představuje ‚spravedlivé a přiměřené‘ odškodnění, nicméně neuvádí zcela jednoznačně, zda členský stát musí poskytnout nějaké odškodnění za bolest a utrpení.“ (kurzivou zvýraznil předkládající soud)

- 43 Court of Appeal (Odvolací soud) konstatoval, že pro vyřešení otázky, zda je systém odškodnění povinen upravovat náhradu zvláštní i obecné újmy (náhradu majetkové i nemajetkové újmy), je patrně nezbytné, aby irský soud podal žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, nicméně sám nebyl připraven takovou žádost v dotčené věci podat, a to mimo jiné z důvodů předčasnosti.

Relevantní vnitrostátní judikatura týkající se „nemajetkové“ újmy

- 44 Otázka, jakou újmu musí oběť úmyslného násilného trestného činu utrpět, aby se jednalo o „nemajetkovou“ újmu, nebyla v irském právu dosud vyřešena. To není nikterak zarážející, když systém odškodnění platby takové náhrady újmy neupravuje. Je však nutno podotknout, že rozsahu „nemajetkové“ újmy se nedávno

dostalo určité pozornosti u irského Circuit Court (obvodní soud) v souvislosti s ochranou osobních údajů.

- 45 Ve věci *Kaminski v. Ballymaguire Foods Limited* [2023] IECC 5, [omissis] považoval [soudce] za prokázané, že v důsledku porušení článku 117 Data Protection Act 2018 (zákon o ochraně osobních údajů z roku 2018) nebo GDPR ze strany žalovaného trpěl žalobce intenzivními pocity studu a problémy se spánkem a má nárok na přiznání náhrady za nemajetkovou újmu. Soud specifikoval faktory, které je možno uplatnit při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy, včetně následujících aspektů:

„Neexistuje žádná spodní hranice závažnosti, která by byla nezbytnou podmínkou vzniku nároku na náhradu nemajetkové újmy. Odškodnění za nemajetkovou újmu však nenáleží v případě ‚pouhého rozčilení‘.

Musí existovat spojitost mezi porušením ochrany osobních údajů a tvrzenou újmou.

Je-li újma nemajetková, musí být skutečná, nikoli pouze teoretická.

Újma musí být prokázána. Podpůrné důkazy jsou velmi žádoucí. Z tohoto důvodu je tak například v případě nároku na náhradu újmy způsobené psychickými problémy a úzkostnými stavy žádoucí předložit nezávislé důkazy, jako je například zpráva psychologa nebo lékařské důkazy. [...]“

Příslušná vnitrostátní judikatura týkající se funkce a posuzování náhrady za bolest a utrpení

- 46 Funkce náhrady obecné újmy (či nemajetkové újmy) za bolest a utrpení byla předmětem posouzení Supreme Court (Nejvyšší soud, Irsko) v rozsudku ve věci *Sinnott v. Quinnsworth* [1984] ILRM 523, v němž předseda Nejvyššího soudu uvedl následující (na s. 531):

„Náhrada obecné újmy má představovat spravedlivé a přiměřené finanční odškodnění bolesti, utrpení, nepohodlí a ztráty potěšení ze života, které újma na zdraví žalobci způsobila a v budoucnu ještě způsobí.“

- 47 V konzultačním dokumentu nazvaném *„Compensating the Victims of Crime“* (Odškodňování obětí trestných činů) [omissis] Law Reform Commission (Komise pro reformu práva) uvádí, že oběť jakéhokoliv trestného činu může zahájit občanskoprávní soudní řízení proti osobě, která jí údajně způsobila újmu na zdraví, neboť trestný čin bude obvykle možno kvalifikovat i jako občanskoprávní delikt, například ublížení na zdraví.

- 48 Pokud jde o posouzení náhrady újmy, která má být zaplacena pachatelem, Court of Criminal Appeal (Odvolací trestní soud, Irsko) ve věci *The People (DPP) v. Lyons* [2014] IECCA 27 uvedl, že:

„Je považováno za téměř samozřejmé, že osobě, která spácháním trestného činu způsobí újmu na zdraví nebo škodu jiné osobě, vzniká samostatná a zvláštní povinnost zaplatit plné odškodnění v občanskoprávním soudním řízení. Jedná se o občanskoprávní odpovědnost nezávislou na trestní odpovědnosti odsouzeného.“

- 49 S výjimkou možnosti exemplární náhrady škody, která je na tomto místě ponechána stranou, platí, že výše náhrady újmy, kterou bude povinen zaplatit pachatel z titulu takové delikttní odpovědnosti, bude patrně určena odkazem na Personal Injury Guidelines (Pokyny týkající se újmy na zdraví), které přijala Judicial Council (Justiční rada) v roce 2021 a které specifikují jednotlivé výše náhrady újmy, jež Justiční rada považovala za spravedlivé a vyvážené částky, které je možno přiznat ve vztahu k tomu kterému typu újmy na zdraví.
- 50 Ve věci DPP v. Stephen Duffy [2023] IESC 1 Supreme Court (Nejvyšší soud) upozornil na důležitost rozsudku BV a v bodě 67 uvedl:

„Soudní dvůr [Evropské unie] rovněž uvedl, že ‚spravedlivé a přiměřené‘ odškodnění obětí trestných činů nemusí nutně odpovídat plné výši náhrady újmy, kterou lze přiznat k tíži pachatele. Jedná se spíše o příspěvek k náhradě utrpené majetkové a nemajetkové újmy. Kromě toho jsou státy oprávněny zajistit, aby byly jejich systémy odškodnění finančně udržitelné. V rozhodnutích, jimiž se přiznává odškodnění, však musí být zohledněna závažnost následků trestného činu pro oběť a toto odškodnění nesmí být ‚čistě symbolické nebo zjevně nedostatečné‘.“

NEZBYTNOST PODÁNÍ ŽÁDOSTI O ROZHODNUTÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE SOUDNÍMU DVORU

- 51 Ve světle všech výše uvedených úvah má předkládající soud za to, že je nezbytné odpovědět na otázku, zda směrnice o odškodňování ukládá členským státům povinnost odškodňovat oběti za majetkovou i nemajetkovou újmu. Představují „relevantní prvky“ specifikované SDEU v rozsudku BV minimální standardy požadované k zajištění toho, aby systém odškodnění poskytoval obětem úmyslných trestných činů „spravedlivé a přiměřené“ odškodnění ve smyslu čl. 12 odst. 2?
- 52 V případě kladné odpovědi na tuto otázku má předkládající soud rovněž za to, že je nezbytné objasnit, jaké formy újmy spadají pod „nemajetkovou újmu“ a zejména zda tento pojem zahrnuje i „bolest a utrpení“ oběti. Stručně řečeno, jsou členské státy povinny poskytovat nějaké odškodnění za bolest a utrpení[?]
- 53 Konečně, z rozsudku BV jasně vyplývá, že „spravedlivé a přiměřené odškodnění“ ve smyslu směrnice o odškodňování nemusí nutně odpovídat náhradě újmy, která by mohla být přiznána podle Personal Injury Guidelines (Pokyny týkající se újmy na zdraví) k tíži pachatele tohoto trestného činu. Předkládající soud se však domnívá, že je třeba objasnit vztah mezi úplným odškodněním (kterým se rozumí náhrada újmy, jež by pravděpodobně byla přiznána oběti proti pachateli) na jedné

straně a částkou představující „*spravedlivé a přiměřené odškodnění*“ ve smyslu směrnice o odškodňování na straně druhé.

ODŮVODNĚNÍ ŽÁDOSTI O ROZHODNUTÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE

- 54 Všichni účastníci řízení před předkládajícím soudem se shodují, že pro zodpovězení výše uvedených otázek, které vyvstaly v řádném řízení, musí předkládající soud požádat Soudní dvůr Evropské unie o pomoc při výkladu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování.
- 55 Předkládající soud souhlasí s tím, že v návaznosti na rozhodnutí SDEU ve věci BV je nutno dále objasnit, zda systém odškodnění, který zakazuje výplatu odškodnění za bolest a utrpení v případech, kdy nedošlo k úmrtí, není neslučitelný s povinnostmi státu podle čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování, přičemž pokud by systém odškodnění byl s tímto ustanovením neslučitelný, je nutno ozřejmit, jakými kritérii by se měl předkládající soud řídit při posuzování náhrady za „*bolest a utrpení*“.
- 56 Podle informací předkládajícího soudu probíhá v současné době u irského High Court (Vrchní soud) přibližně 17 samostatných řízení, v nichž vyvstala právě tato otázka. Součinnost, kterou SDEU případně poskytne v projednávané věci, bude ku prospěchu i v těchto věcech.
- 57 Pro vyřešení výše uvedených problémů, které vyvstaly v rámci řádného řízení, potřebuje předkládající soud při výkladu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování a při rozhodování o konkrétních otázkách uvedených níže součinnost SDEU.

PŘEDBĚŽNÉ OTÁZKY

- a) Vyžaduje povinnost poskytnout „*spravedlivé a přiměřené odškodnění*“ obětem úmyslných násilných trestných činů uložená členskými státy v čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80/ES (dále jen „**směrnice o odškodňování**“), aby byla oběť odškodněna za majetkovou i nemajetkovou újmu ve smyslu rozsudku ve věci *Presidenza del Consiglio dei Ministri v. BV* (dále jen „*rozsudek BV*“) (věc C[-]1129/19, EU:C:2020:566)?
- b) Je-li odpověď na otázku uvedenou pod písmenem a) kladná, jaké formy újmy spadají pod „*nemajetkovou újmu*“?
- c) Konkrétně spadají pod „*nemajetkovou újmu*“ i „*bolest a utrpení*“ oběti?
- d) V případě kladné odpovědi na otázky uvedené pod písmeny a) a c) a s ohledem na skutečnost, že členské státy jsou povinny zajistit finanční udržitelnost svých systémů odškodnění, jaký by měl být vztah mezi „*spravedlivým a přiměřeným odškodněním*“ přiznaným oběti podle směrnice o odškodňování a náhradou újmy, která by byla této oběti přiznána proti příslušnému pachateli podle civilního deliktního práva[?].

e) Lze odškodnění stanovené pro oběti úmyslných násilných trestných činů na základě *Scheme of Compensation for Personal Injuries Criminally Inflicted* [systém pro odškodnění újmy na zdraví způsobené trestnými činy] (dále jen „systém odškodnění“) považovat za „spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice o odškodňování, pokud je oběti přiznána částka ve výši 645,65 eura jako odškodnění za těžké poranění oka způsobující trvalé poškození zraku?

NÁZOR PŘEDKLÁDAJÍCÍHO SOUDU

- 58 V doporučení SDEU pro vnitrostátní soudy o zahájení řízení o předběžné otázce (2019/C 380/01) se uvádí, že předkládající soud může uvést stručně svůj názor na odpověď, která má být poskytnuta na položené předběžné otázky, neboť taková informace může být pro SDEU užitečná.
- 59 Předkládající soud zastává ve vztahu k otázkám položeným pod písmeny a) až c) výše následující názor:

Skutečnost, že SDEU třikrát (v bodech 60, 64 a 69 rozsudku BV) zmínil „spravedlivé a přiměřené odškodnění“ výslovně zahrnující „nehmotnou újmu“ nad rámec „hmotné újmy“, představuje významnou indicii toho, že odškodnění za „nemajetkovou újmu“ nelze zcela vyloučit.

Nehmotnou újmu nelze pojmově odlišit od „bolesti a utrpení“, za které náleží náhrada obecné újmy, jež má představovat spravedlivé a přiměřené finanční odškodnění.

Kromě toho v bodě 64 rozsudku BV SDEU uvedl, že odškodnění přiznané obětem představuje „příspěvek k odškodnění majetkové a nemajetkové újmy, kterou utrpěly“. SDEU následně uvedl, že takový příspěvek lze považovat za „spravedlivý a přiměřený“, pokud přiměřeně kompenzuje „utrpení“, kterému byly vystaveny. Zmínka o utrpení je rovněž významnou indicii toho, že „bolest a utrpení“ musí být odškodněny alespoň do určité míry.

Konečně není zřejmé, jak by bylo možno o odškodnění prohlásit, že zohledňuje „závažnost následků“ pro oběť (viz body 63 a 69 rozsudku BV), pokud by byla zcela vyloučena náhrada za „bolest a utrpení“.

Odškodnění oběti tak musí zahrnovat alespoň nějaký příspěvek za „bolest a utrpení“, jinak je nelze kvalifikovat jako „spravedlivé a přiměřené odškodnění“ ve smyslu čl. 12 odst. 2.

22. března 2024